

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Shifting frameworks for understanding otherness

The Cape Khoi in pre-1652 European travelogues, an early modern Latin letter, and the South African novel Eilande (2002)

Maas, T.A.J.

Publication date

2020

Document Version

Other version

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Maas, T. A. J. (2020). *Shifting frameworks for understanding otherness: The Cape Khoi in pre-1652 European travelogues, an early modern Latin letter, and the South African novel Eilande (2002)*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

References

References to series published by the following historical societies have been abbreviated in the body text: Van Riebeeck Society (VRS); Linschooten Vereniging (LV); Hakluyt Society (HS).

HS I, 33 (José de Acosta).

HS I, 42 (Alvaro Velho).

HS II, 1 (Sir Thomas Roe).

HS II, 16 (John Jourdain).

HS II, 35 (Peter Mundy).

HS II, 53 (Jón Ólaffson) (translated from the Icelandic by Bertha S. Phillpotts).

HS II, 586ff. (Edmund Barker).

HS IV, 52ff. (Henry May).

LV 7; 25; 32. (Willem Lodewijckz; Franck van der Does; Various Anonymous & Cornelis de Houtman).

Archival materials

I am indebted to the following institutions and their staff for their kind permission to reproduce and cite from their collections:

India Office, The British Library, London:

Marine Records OC1868 (William Minors).

Marine Records 16 (Sandish-Croft Journal).

National Archives, the Hague:

BDR8/4/1648 (*Witte Duijve*).

DBR15/4/1648 (*Princesse Royale*).

Codex 1056 (Thomas van Cuijck).

Codex 4389 (Cornelis Claesz. van Purmerendt (1609), *Journael [...]*).

Microfilm from codex 1067 *bis* (*Journael, gehouden bijden ondercoopman Leendert Jansen*).

OD1648II (Report of the Commissioners to the Lords XVII).

National Library of South Africa, Special Collections, Cape Town:

D09.c.73 (*Lexicon philologicum*).

D09.d.36 (Seneca, *Epistles*).

FB5429 (Notebook of C.A. Fairbridge).

MSB203 (Manuscript Grevenbroek).

Sig. Z 2 r (Pietro Martire d'Anghiera, *De novo orbe* (1612)).

South African Heritage Resources Agency (SAHRA), Cape Town:

File 9/2/084/176 (The Van der Byl tombs).

Stellenbosch University Library, Special Collections, Stellenbosch:

MS381 (Van Stekelenburg Collection).

Western Cape Archives and Records Services, Cape Town:

1/STB/19/176 (Inventory Grevenbroek).

C1887-1904 (Minutes of the Cape Council 1684-1694 with Grevenbroek as secretary).

C1378: 89 (Uitgaande brieven).

1/1/25 (*Daghregister*)

1/2/80 (Politieke resoluties).

Works cited

- Acosta, J. de (1590), *De procuranda salute indorum*, Salmanticae: Apud Guillelmum Foquel. (Translated as *Natural and Moral History of the Indies*).
- Ahluwalia, P. (2005), 'When does a Settler Become a Native? Citizenship and Identity in a Settler Society', in: Desai, G., and Nair, S. (eds.), *Postcolonialisms. An Anthology of Cultural Theory and Criticism*, New Brunswick: Rutgers University Press, 500-513.
- Allison, H. et alii (eds.) (2002), *The Cambridge Edition of the Works of Immanuel Kant*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Anbeek, T. (1999), *Geschiedenis van de literatuur in Nederland*, Amsterdam/Antwerpen: Arbeiderspers.
- Anderson, B.R. O'G. (1983), *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London: Verso.
- Anker, J. (2009), 'Aspekte van postkoloniale verset in *Eilande deur Dan Sleigh*', *LitNet Akademies*, 6.3, www.litnet.co.za. Retrieved March 2018.
- Aristotle, *Politika*. See Lord (2013).
- Ashcroft, B., Griffiths, G., and Tiffin, H. (eds.) (1989), *The Empire Writes Back. Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*, London: Routledge.
- Armaingaud, A. (ed.) (1932), 'Théologie naturelle de Raymond Sebon', in: *Œuvres complètes de Michel de Montaigne*, Paris: Louis Conard, I.4-5; II.63-4.
- Axelson, E. (1954), *South African Explorers 1488-1530*, London: Oxford University Press.
- Axelson, E. (1973), *Congo to Cape. Early Portuguese Explorers*, London: Faber and Faber.
- Avity, P. (1643), *Description Générale de l'Afrique [...]*, Paris: Sonnius & Bechet. Consulted in the 1974 microfilm publication from the Institut national des langues et civilisations orientales, Paris.
- Baggerman, A. (1993), *Een drukkend gewicht. Leven en werk van de zeventiende-eeuwse veelschrijver Simon de Vries*, Amsterdam-Atlanta: Rodopi.
- Bal, M. (1983), 'The Narrating and the Focalizing: A Theory of the Agents in Narrative', *Style*, 17.2, 234-269.
- Barros, J. de (1552, reprinted 1778), *Da Asia [...] dos feitos [...]*, Lisbon.
- Beazly, C., and Prestage, E. (1896-1899), *The Royal Chronical of the Discovery and Conquest of Guinea*, 2 vols., London: Hakluyt Society.
- Bel, J. (2015), *Bloed en rozen. Nederlandse literatuur 1900-1945*, Amsterdam: Prometheus.
- Bender, G.J. (1978), *Angola under the Portuguese. The Myth and the Reality*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Berhnheimer R. (1952), *Wild Men in the Middle Ages; a Study in Art, Sentiment and Demonology*, Cambridge: Harvard University Press.
- Bhabha, H.K. (1984), 'Of Mimicry and Man: The Ambivalence of Colonial Discourse', in: *October*, 28, 25-133.
- Bhabha, H.K. (2006), 'Signs Taken for Wonders', in: Ashcroft, B., Griffiths, G., and Tiffin, H. (eds.), *The Empire Writes Back. Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*, London: Routledge, 38-43.
- Bird, G. (2010), 'The Elements of Ontological Knowledge', in: Bird, G. (ed.), *A Companion to Kant*, Massachusetts: Wiley-Blackwell, 508-509.
- Blaeu, W.J. (1635), *Theatrum orbis terrarum, sive atlas novus*, Amsterdam. (Retrieved 19 April 2017 from http://libweb5.princeton.edu/visual_materials/maps/websites/africa/maps-southern/southern.html).
- Blair, A., and Grafton, A. (eds.) (1989), *The Transmission of Culture in Early Modern Europe*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Bloem, T. (1999), *Krotoa-Eva. The Woman from Robben Island*, Cape Town: Kwela.
- Blommaert, W., and Gie, S.F.N. (eds.) (1922), *Uit ou reisbeskrywinge: dagverhale en ander letterkundige bronne oor die Kaap*, Kaapstad: Nasionale Pers.
- Boehmer, E. (2005), *Colonial and Postcolonial Literature. Migrant Metaphors*, Second Edition, Oxford: Oxford University Press.

- Boemus, J. (1520), *Omnium Gentium Mores, Leges et Ritus*, Augustæ Vindelicorum: S. Grimm & M. Wirsung. Used in the English translation by Aston, E. (1611), *The Manners, Lawes and Customs of all Nations*, London: G. Eld.
- Boëseken, A.J. (ed.) (1966), *Memoriën en Instructiën 1657-1699*, Cape Town: Cape Archives.
- Bogaert, A. (1711), *Historische Reizen door d'Oostersche Deelen van Azia*, Amsterdam.
- Boletsi, M. (2013), *Barbarism and its Discontents*, Stanford: Stanford University Press.
- Boletsi, M., and Moser, C. (eds.) (2015), *Barbarism Revisited. New Perspectives on an Old Concept*, Leiden/Boston: Brill/Rodopi.
- Booker, M.K., and Juraga, D. (1997), 'The Reds and the Blacks: The Historical Novel in the Soviet Union and Postcolonial Africa', *Studies in the Novel*, 29.3, 274-296.
- Boxer, C.R. (1963), *Race Relations in the Portuguese Colonial Empire: 1415 – 1825*, Oxford: Clarendon Press.
- Braund, S.M. (1997), 'Roman Assimilations of the Other. *Humanitas* at Rome', *ACTA Classica*, XL, 15-32.
- Breisach, E.A. (1998), 'The Footnote: A Curious History', *The American Historical Review*, 103.5, 1553-1554.
- Brink, A.P. (1998), 'Stories of History: Reimagining the Past in Post-apartheid Narrative', in: Nuthall, S., and Coetzee, C. (eds.), *Negotiating the Past: The Making of Memory in South Africa*, Cape Town; Oxford: Oxford University Press, 29-42.
- Brink, A.P. (2004), 'Sleigh-vertaling "was soos liefdesverhouding"', *Rapport*, 09/05/2004.
- Briquet, C. M. (1952), *The Briquet Album: a Miscellany on Watermarks, supplementing Dr. Briquet's Les filigranes, by various Paper Scholars*, Hilversum: Paper Publications Society.
- Burger, W. (2015), 'Historiese korrektheid en historiese fiksie: 'n respons', *Tydskrif vir letterkunde*, 52.2, 78-98.
- Caille, N.L. de la (1763), *Journal historique du Voyage fait au Cap de Bonne-Espérance*, Paris: Chez Guillyn.
- Chapman, M. (ed.) (2002), *The New Century of South African Poetry*, Johannesburg: Ad Donker Publishers.
- Churchill, W. A. (1935), *Watermarks in paper in Holland, England, France, etc., in the XVII and XVIII centuries and their interconnection*, Amsterdam: Menno Hertberger & Co.
- Cicero, *Brutus*. See Hendrickson and Hubbel (2007).
- Cicero, *On the Orator*. See Sutton and Rackham (1942).
- Coetzee, J.M. (1988), *White Writing. On the Culture of Letters in South Africa*, London: New Haven.
- Coke, R. (1957), *Africa as seen by the French*, Cape Town: UCT School of Librarianship.
- Conradie, E.J.M. (1934), *Hollandse Skrywers uit Suid-Afrika. 'n Kultuur-Historiese Studie*, Volume 1 (1652-1875), Pretoria: Firma J.H. de Bussy.
- Corcoran, T.H. (transl.) (1972), *Seneca, Natural Questions, Volume II: Books 4-7*, Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Corse, S. (1996), *Nationalism and Literature. The Politics of Culture in Canada and the United States*, Cambridge, Massachusetts: Cambridge University Press.
- Cox, O. (1948), *Race, Caste and Class*, New York: Monthly Review Press.
- Culler, J. (1988), *Framing the Sign. Criticism and its Institutions*, Oxford: Basil Blackwell.
- D'haen, Th. (2002), *Europa buitengaats. Koloniale en postkoloniale literaturen in Europese talen*, Amsterdam: Bert Bakker.
- Dalley, H. (2014), 'Postcolonialism and the Historical Novel: Epistemologies of Contemporary Realism', *Cambridge Journal of Postcolonial Inquiry*, 1.1, 51-67.
- Danckaert, L. (2012), *Latin Embedded Clauses. The Left Periphery*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Dapper, O. (1668), *Kaffrarie of lant der Kaffers, anders Hottentots genaemt*, Amsterdam: Jacob van Meurs. See: Farrington-Schaper (1933).
- De Bakker, M. (2016), 'An Uneasy Smile: Herodotus on Maps and the Question of How to View the World', in: Barker, E. et alii (eds.), *New Worlds from Old Texts. Revisiting Ancient Space and Place*, Oxford: Oxford University Press, 81-100.
- De Graaff, B. (2019), *Barend Barends. Die vergete kaptein van Danielskuil*, Paternoster: Paternoster Books. Translated by Daniel Hugo.
- De Graaff, N. (1640), *Reisen van Nicolaus de Graaff gedaan naar alle gewesten des Werelds*, Hoorn. Consulted in the 1701 Leiden reprint.

- De Groot, J. (2010), *The Historical Novel*, London-New York: Routledge.
- Delmas, A., and Penn, N. (eds.) (2011), *Written Culture in a Colonial Context, 1500-1900, Africa and the Americas*, Cape Town/Leiden: UCT Press/Brill.
- Delmas, A. (2013), *Les Voyages de l'écrit. Culture écrite et expansion européenne à l'époque moderne essais sur la Compagnie Hollandaise des Indes Orientales*, Paris: Honoré Champion.
- Den Besten, H. (2007), 'The Manuscript Underlying Ten Rhyne's Schediasma de Promontorio Bonae Spei: A Comparison of two version', *The Bulletin of the National Library of South Africa*, 61, 4.
- Dion, M. (1970), 'Sumatra through Portuguese Eyes: Excerpts from João de Barros' "Decadas da Asia"', *Indonesia*, 9, 128-162.
- Dugdale, K. (2016), *Babel's Present*, Standpunkte: Basel.
- Elphick, R.H. (1977), *Kraal and Castle. Khoikhoi and the founding of White South Africa*, Johannesburg: Ravan Press.
- Elphick, R.H., and Giliomee, H. (1989), 'The Origins and Entrenchment of European Dominance at the Cape, 1652-c.1840', in: Elphick, R.H., and Giliomee, H. (eds.), *The Shaping of South African Society, 1652-1840*, Cape Town: HUMAN.
- Farrington, B., and Schapera, I. (eds.) (transl.) (1933), *The Early Cape Hottentots described in the writings of Olfert Dapper (1668), Willem ten Rhyne (1686) and Johannes Gulielmus de Grevenbroek (1695)*. Van Riebeeck Society Series, Volume 14, Cape Town: The Van Riebeeck Society.
- February, V. (1981, reprinted 2019), *Mind your Colour. The 'Coloured' Stereotype in South African Literature*, Abingdon: Routledge.
- Flacourt, E. de (1658), *Histoire de la grande Ilse Madagascar [...]*, Paris.
- Fludernik, M. (1999), 'Cross-Mirrorings of Alterity: The Colonial Scenario and its Psychological Legacy', *Ariel: A Review of International English Literature*, 30.3, 29-62.
- Foster, B.O., and Sage, E.T. et alii (eds.) (transl.) (1959), *Livy, History of Rome*, Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Foucault, M. (1966), *Les Mots et les Choses*, Paris: Editions Gallimard. Translated as *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*, New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. (1972), 'Prison Talk', in: Gordon, C. (ed.) (1980), *Power/Knowledge. Selected Interviews and Other Writings*, New York: Pantheon Books, 37-54.
- Fouché, L., and Boëseken, A.S. (eds.) and Smuts, J.P. (transl.) (1914), *Het dagboek van Adam Tas 1705-1706, The Diary of Adam Tas*, Van Riebeeck Society Series, Cape Town: The Van Riebeeck Society.
- Francken, E., and Praamstra, O. (2012), 'De wederopstanding van de Zuid-Afrikaanse Nederlandse literatuur? Over de 'canoniserings' van minderheidsliteraturen', *Literator*, 33.2, 1-7.
- Francken, E., and Renders, L. (2005), *Skrywers in die strydperk. Krachtlijnen in de Zuid-Afrikaanse letterkunde*, Amsterdam: Bert Bakker.
- Fredrickson, G.M. (1981), *White Supremacy. A Comparative Study in American and South African History*, Oxford: Oxford University Press.
- Fritsch, G. (1872), *Die Eingeborenen Süd-Afrika's*, Breslau: Hirt Verlag.
- Gambash, G. (2013), 'Foreign Enemies of the Empire: The Great Jewish Revolt and the Roman Perception of the Jews', *Scripta Classica Israelica*, 32, 173-194.
- Gérard, A. (1986), *European-Language Writing in Sub-Saharan Africa*, Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Gerwel, J. (1983), *Literatuur en apartheid: konsepsies van 'gekleurdes' in die Afrikaanse roman tot 1948*, Bellville: Universiteit van Wes-Kaapland.
- Geuedeville, N. (1685), *Atlas historique [...]*, Amsterdam / Châtelain, Volume 6. Consulted in the 1732 Amsterdam reprint.
- Glare, P.G.W. et alii (2012), *Oxford Latin Dictionary*, Oxford: Oxford University Press.
- Godée Molsbergen, E.C. (1932), *Reizen in Zuid-Afrika in de Hollandse tijd. Deel IV. Tochten in het Kafferland 1776-1805*, Den Haag: Martinus Nijhoff.
- Godly, A.D. (ed.) (transl.) (1960), *Herodotus, Histories*, Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

- Gosling, A. (1996), 'Review of Gareth D. Williams, *Banished Voices: Readings in Ovid's exile poetry*', *Scholia Reviews*, 5, 2. Retrieved on 30/10/2017 from <http://www.casa-kvsa.org.za/ScholiaUpdate/96/96-2will.htm>.
- Grafton, A. (1992), *New Worlds, Ancient Texts. The Power of Tradition and the Shock of Discovery*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Grafton, A. (1997), *The Footnote: A Curious History*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Grafton, A. (2007), *What Was History? The Art of History in Early Modern Europe*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Grafton, A. (2009), *Worlds made by Words. Scholarship and Community in the modern West*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Grant, M. (ed.) (trans.) (1960), *The Myths of Hyginus*, University of Kansas Publications in Humanistic Studies, no. 34, Lawrence: University of Kansas Press.
- Grevenbroek, J.W. (1695), *Elegans et accurata gentis Africanae circa Promontorium Capitis Bonae Spei vulgo Hottentotten Nuncupatae Descriptio Epistolaris*. See Farrington-Schapera (1933).
- Gummere, R.M. (2014), *Seneca, Epistles*, Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Habinek, T.S. (1998), *The Politics of Latin Literature. Writing, Identity, and Empire in Ancient Rome*, Princeton: Princeton University Press.
- Hall, S. (2005), *Representation and the Media*, Massachusetts: The Media Education Foundation. DVD documentary with transcript.
- Harris Harbrison, E. (1955), *The Age of Reformation*, Ithaca: Cornell University Press.
- Heawood, E. (1931). 'Papers Used in England after 1600: II. c. 1680-1750', *The Library*, 11, 466-498.
- Heawood, E. (1950), *Watermarks, Mainly of the 17th and 18th Centuries*. Hilversum: Paper Publications Society.
- Hendrickson, G.L., and Hubbel, H.M. (eds.) (trans.) (2007), *Cicero, Brutus*, Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Herodotus, *Histories*. See Godly (1960).
- Heylyn, P. (1652), *Cosmographie. Containing the Horographie and Historie of the whole world*, London: Henry Seile.
- Hinds, S. (2011), 'Black Sea Latin, Du Bellay, and the Barbarian Turn', in: Ingleheart, J. (ed.), *Two Thousand Years of Solitude: Exile After Ovid*, Oxford: Oxford University Press, 59-83.
- Hodgen, M.T. (1964), *Early Anthropology in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Hölkeskamp, K-J. (2010), *Reconstructing the Roman Republic: An Ancient Political Culture and Modern Research*, Princeton: Princeton University Press.
- Holmes, R. (2016), *The Hottentot Venus: The life and death of Saartjie Baartman: born 1789–buried 2002*, London: Bloomsbury Publishing.
- Homer, *Odyssee*. See Murray and Dimock (1995).
- Hornius, G. (1666), *Arca Mosis, sive Historia imperiorum et regnorum condito orbe ad nostra tempora (Moses' ark, or: a history of the empire and rulers from the origins of the world up to our times)*, Leiden: Officina Hackiana.
- Huigen, S. (1991), 'Jarige meisjes, 'Hottentotten' en het zand van Robbeneiland: Pieter de Neyn aan de kaap (1672-1674)', *De zeventiende eeuw*, 7, 149-158.
- Huigen, S. (1996), *De weg naar Monomotapa. Nederlandse representaties van geografische, historische en sociale werkelijkheden in Zuid-Afrika*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Huigen, S. (2006), *Nederlandstalige Suid-Afrikaanse letterkunde, 1652 tot 1925*, in: Van Coller, H.P. (ed.), *Perspektief en profiel. 'n Afrikaanse literatuurgeskiedenis*, Volume 3, Pretoria: Van Schaik, 3-42.
- Huigen, S. (2007), *Verkenningen van Zuid-Afrika. Achttiende-eeuwse reizigers aan de Kaap*, Zutphen: Walburg Pers.
- Huigen, S. (2009¹), *Knowledge and Colonialism. Eighteenth-Century Travellers in South Africa*, Leiden: Brill.

- Huigen, S. (2009²), 'Kwesties van literariteit en (dis)continuïteit in Nederlandstalige Zuid-Afrikaanse literatuur', *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 125, 253-263.
- Hyginus, *Myths*. See Grant (1960).
- James, H., Lawall, S., and Patterson, L. (eds.) (2005), *Norton Anthology of Western Literature*, 8th edition, New York: W. W. Norton & Company.
- Jansen, E. (2003), '*Eva, wat sê hulle?*'. *Konstruksies van Krotoa in Suid-Afrikaanse tekste*, Amsterdam: Vossiuspers UvA.
- Jansen, E. (2019), *Like Family. Domestic Workers in South African History and Literature*, Johannesburg: Wits University Press.
- Johnson, D. (2012), *Imagining the Cape Colony: History, Literature and the South African Nation*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Jonckbloet, W.J.A. (1885-1888), *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*, Groningen: Wolters. 6 volumes.
- Justinus, *Historia Philippicae et Totius Mundi Origines et Terrae Situs*, Latinlibrary.com. Retrieved 30 October 2017.
- Kalff, G. (1906-1912), *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*, Groningen: Wolters. 7 volumes.
- Kannemeyer, J.C. (1984, 2nd edition), *Geskiedenis van die Afrikaanse literatuur*, Volume 1, Cape Town/Pretoria: Academica.
- Kastberg, P. (2011), 'Knowledge Asymmetries – Beyond "To Have and Have Not"', *Fachsprache*, 3-4, 137-151.
- Katz, V. (transl.) (2004), *The Complete Elegies Of Sextus Propertius*, Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Kieskamp, A., and Gessel, M. van (1995), *Ongelukkig, of droevigh verhaal van 't schip de Gouden Buys, 1695. Een Enkhuizer VOC-schip strandt bij Zuidelijk Afrika*, Amsterdam: Terra Incognita.
- Kieskamp, A. (2000), *De Khoekhoe tijdens het bewind van Jan van Riebeeck 1652-1662: een bronnenonderzoek*, University of Amsterdam. Unpublished MA thesis.
- Kline, A.S., *Open Access Poetry Archive. Modern, high-quality Translations of Classic Texts by Famous Poets, Original Poetry and Critical Works*, www.poetryintranslation.com. Accessed 30 January 2020.
- Koch, J. (2015), *A History of South African Literature: Afrikaans literature. Part 1, from the 17th to the 19th century*, Pretoria: Van Schaik. Translated from the Polish by Dominika Ferens.
- Kolb[e], P. (1719), *Capvt Bonae Spei Hodiernvm: das ist, Vollständige Beschreibung des Afrikanischen Vorgeburges der Guten Hofnung*. Nürnberg: Monath. Used in the Dutch translation: Kolb[e], P. (1727), *Naaukeurige en uitvoerige beschryving van Kaap de Goede Hoop*, Amsterdam: Balthazar Lakeman. 2 volumes.
- König, H.-J., Reinhardt, W., and Wendt, R. (1989), *Der europäische Beobachter außer europäischen Kulturen, Zur Problematik der Wirklichkeitswahrnehmung*, Berlin: Dunker & Humblot.
- Koselleck, R. (1983, reprinted 2005), 'The Historical-Political Semantics of Asymmetric Counterconcepts', in: Koselleck, R., and Tribe, T. (transl.) (2005), *Futures Past: On the Semantics of Historical Time*, New York: Columbia University Press, 155-191.
- Knuvelde, G. (1979), *Handboek tot de geschiedenis der Nederlandse letterkunde*, 's-Hertogenbosch: Malmberg. 4 volumes.
- Kraus, C.S. (2005), 'Hair, Hegemony, and Historiography: Caesar's Style and its Earliest Critics', *Proceedings of the British Academy*, 129, 97-115.
- Landman, Ch. (1996), 'The Religious Krotoa (c1642-1674)', *Kronos*, 23, 22-35.
- Lausberg, H., Orten, D.E., and Anderson, R.D., (1998), *Handbook of Literary Rhetoric: A Foundation for Literary Study*, Leiden: Brill.
- Leibbrandt, H.C.V. (1905-1989), *Precis of the Archives of the Cape of Good Hope. Requesten (Memorials) 1715-1806*, Cape Town: Cape Times. 4 volumes.
- Lemaire, T. (1986), *De Indiaan in ons bewustzijn. De ontmoeting van de Oude met de Nieuwe Wereld*, Ambo: Baarn.

- Lengwiler, M., Penn, N., and Harries, P. (eds.) (2018), *Science, Africa and Europe. Processing Information and Creating Knowledge*, New York: Routledge.
- Les Six Voyages de Jean Baptiste Tavernier [...] qu'il a fait en Turquie, en Perse, et aux Indes*, 1676, Paris: Gervais Clouzier and Claude Barbin.
- Liddell, H., and Scott, R., and Jones, H. (2002 reprint), *A Greek-English Lexicon*, Medford, Massachusetts: Tufts University.
- Lipsius, J. (1592), *A direction for travailleurs*, London, R.B. for C. Burbie.
- Livy, *History of Rome*. See Foster (1959).
- Lord, C. (transl.) (2013), *Aristotle's Politics*, Chicago: University of Chicago Press.
- Lowe, K.J.P., and Earle, T.F. (eds.) (2005), *Black Africans in Renaissance Europe*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lukács, G. (1955), *The Historical Novel*, London: Merlin Press. Translated by Mitchell, H., and Mitchell, S.
- Maas, T.A.J. (2017), 'Authorship of a Letter about the Khoi in the National Library', *The Bulletin of the National Library of South Africa*, 71.2, 7-10.
- Maas, T.A.J. (2018), 'Een interview met Dan Sleight over *Eilande*', www.litnet.co.za. Retrieved 20 March 2018.
- MacGregor, I.A. (1955), 'Notes on the Portuguese in Malaya', *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, 28.2, 5-47.
- Matthee, D. (2000), *Pieterella van die Kaap*, Cape Town: Tafelberg.
- Matthews, J. (1788), *A Voyage to the River Sierra-Leone*, London: B. White.
- May, B. (1997), 'Back to the Future: History in/and the Postcolonial Novel', *Studies in the Novel*, 29.3, 267-273.
- Maylam, P. (2001), *South Africa's Racial Past. The History and Historiography of Racism, Segregation, and Apartheid*, London: Ashgate.
- McKeon, M. (1985), 'Generic Transformation and Social Change: Rethinking the Rise of the Novel', *Cultural Critique*, 1, 159.
- Meek, R.L. 1976, *Social Science and the Ignoble Savage*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Mickle, W.J. (transl.) (1778), *The Lusiad, or, The Discovery of India. An Epic Poem*. Used in the 2013 electronic reproduction of the Houghton Library Manuscript (MS Port 15 MH), Cambridge, Massachusetts: Harvard College Library Digital Imaging Group.
- Moodie, D. (ed.) (transl.) (1838-1841, reprinted 1960), *The Record, or: A Series of Official Papers relative to the Condition and Treatment of the Native Tribes of South Africa*, Cape Town: A.S. Robertson. Reprinted A.A. Balkema, Amsterdam / Cape Town.
- Münster, S. (1554), *Cosmographia universalis*, Basel. Retrieved 21 April 2017 from http://libweb5.princeton.edu/visual_materials/maps/websites/africa/maps-central/central.html.
- Murray, G.E., and Dimock, A.T. (eds.) (transl.) (1995), *Homer, Odyssey*, Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Nasson, B. (2020), 'Bonsaiboek wys waarde van ons wortels', *Rapport*, 08 February 2020. Retrieved 12 February 2020 from <https://www.netwerk24.com/Web-etikette/Onderwerpe/die-vergete-kaptein-van-danielskuil>.
- Newitt, M.D.D. (2018), *A Short History of Mozambique*, Cape Town: Johnathan Ball Publishers.
- Nienaber, G.S. (1963), *Hottentots*, Pretoria: Van Schaik.
- Nienaber, G.S. (1989), *Khoekhoense stamname. 'n Voorlopige verkenning*, Pretoria/Kaapstad: Academica vir die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Oha, O. (2005), 'Living on the Hyphen', *Cross Cultures*, 79, 259-271.
- Oliver, R.A., and Fage, J.D. (1973, reprinted 1985 and 1995), *A Short History of Africa*, Penguin African Library, Penguin: Harmondsworth.
- Orwell, G. (1949), 1984, New York: New American Library.
- Otten, G. (2016), '...eilanden, afgezonderd in een lege zee', www.hebban.nl, 24 January 2016. Accessed 01 August 2019.
- Ovid, *Tristia. Ex Ponto*. See Wheeler (1988).

- Paesie, R. (2002), *Het VOC-fluitschip Stavenisse en de ontdekking van Terra Natal*, Amsterdam: Bataafsche Leeuw.
- Pagden (1982), *The Fall of the Natural Man: The American Indian and the Origins of Comparative Ethnology*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Perestrello, M. de (1576; reprinted 1939), *Roteiro da Africa [...] por Manuel de Mesquite Perestrello*, Lisbon: Agência geral das Colónias.
- Pereira, D.P. (circa 1506, reprinted 1892), *Esmeraldo de situ orbis*, Lisbon.
- Pigman, G.W. (1980), 'Versions of Imitation in the Renaissance', *Renaissance Quarterly*, 33.1, 1-32.
- Pogson Smith, W.G. (1909), *Hobbes' Leviathan, reprinted from the Edition of 1651*, Oxford: Clarendon Press.
- Praamstra, O., and Francken, E. (2012), 'De wederopstanding van de Zuid-Afrikaanse Nederlandse literatuur? Over de 'canoniserings' van minderheidsliteraturen', *Literator*, 33, 2, 1-7.
- Pretorius, F. (2015), 'Die historisiteit van resente Afrikaanse historiese fiksie oor die Anglo-Boereoorlog', *Tydskrif vir letterkunde*, 52.2, 61-77.
- Propertius, *Elegies*. See Katz (2004).
- Purchas, S. (1905), *Hakluytus Posthumus or Purchas His Pilgrimes*, Glasgow: MacLehose.
- Quaedvlieg, P. (2004), 'In eenzaamheid geploeterd', in: *NRC*, 02/04/2004. Accessed at *NRC.nl* on 01 August 2019.
- Raven-Hart, R. (1967), *Before Van Riebeeck. Callers at South Africa from 1488 to 1652*, Cape Town: C. Struik.
- Rhoades, N.J., and Venter, H.J. (1960), *Apartheid: A socio-historical Exposition of the Origin and Development of the Apartheid Idea*, Cape Town: HAUM.
- Rhyne, W. ten (1686), *Schediasma de Promontorio Bonae Spei; eiusve tractus incolis Hottentotis*, Schaffhausen: John Martin Meister. See Farrington-Schapera (1933).
- Rickaby, J. (1909), *The Catholic Encyclopedia*, New York: Robert Appleton Company.
- Rieks, R. (1967), *Homo, Humanus, Humanitas*, Munich: Fienk.
- Roos, H. (2006), 'Die Afrikaanse prosa 1997 tot 2002', in: Van Coller, H.P. (ed.), *Perspektief en profiel. 'n Afrikaanse literatuurgeskiedenis*, Volume 3, 43-104.
- Rose, H. J. (1926), *Primitive Culture in Italy*, London: Methuen & Co.
- Rosello, M. (1998), *Declining the Stereotype. Ethnicity and Representation in French Cultures*, Hanover and London: University Press of New England.
- Ross, R. (1998), 'S. Huigen. *De weg naar Monomotapa*', *bmgn: low countries historical review*, 113.4, 511-512.
- Rowe, J.H. (1964), 'Ethnography and Ethnology in the Sixteenth Century', *Kroeber Anthropological Society Papers*, 30, 1-19.
- Rubel, A. (ed.) (2016), *Die Barbaren Roms. Inklusion, Exklusion und Identität im Römischen Reich und im Barbaricum (1. - 3. Jahrhundert n. Chr.)*, Studien zu Archäologie und Geschichte des Altertums, Volume 2, Konstanz: Hartung-Gorre Verlag.
- Rushton Fairclough, H. (ed.) (transl.) (1999), *Virgil, Eclogues, Georgics, Aeneid: I-VI*, Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Ryan, M.T. (1981), 'Assimilating New Worlds in the Sixteenth and Seventeenth Centuries', *Comparative Studies in Society and History*, 23.4, 519-538.
- Said, E. (1979), *Orientalism*, New York: Vintage-Random House.
- Saunders, Ch. (1988), *The making of the South African Past*, Totowa, New Jersey: Barnes and Noble.
- Schenkeveld-Van der Dussen, M. (ed.) (1994), *Nederlandse Literatuur. Een geschiedenis*, Groningen: Noordhoff.
- Schochet, G.J. (1967), 'Thomas Hobbes on the Family and the State of Nature', *Political Science Quarterly*, 82.3, 427-445.
- Schoeman, K. (2008), *Patrisiërs & prinse. Die Europese samelewing en die stigting van 'n kolonie aan die Kaap, 1619-1715*, Pretoria: Protea Boekhuis.
- Schoeman, K. (2010), *Kolonie aan die Kaap: Jan van Riebeeck en die vestiging van die eerste blankes, 1652-1662*, Pretoria: Protea Boekhuis.

- Scully, P. (2005), 'Malintzin, Pocahontas, and Krotoa: Indigenous Women and Myth Models of the Atlantic World', *Journal of Colonialism and Colonial History*, 6.3, <https://muse.jhu.edu/article/192187>. Accessed 20 January 2018.
- Seneca, *Epistles*. See Gummere (2014).
- Seneca, *Natural Questions*. See Corcoran (1972).
- Settis, S., and Cameron, A. (trans.) (2006), *The Future of 'Classical'*, Cambridge: Polity Press.
- Shirley, S. (trans.) (2001), *Spinoza. Theological-Political Treatise*, Indianapolis: Hackett Publishing.
- Silverberg, R. (1996), *The Realm of Prester John*, Athens: Ohio University Press.
- Sleigh, D. (1993, reprinted 2004), *Die Buiteposte. VOC-buiteposte onder die Kaapse bestuur 1652-1795*, Pretoria: HAUM.
- Sleigh, D. (2002), *Eilande*, Cape Town: Tafelberg.
- Sleigh, D. (2004), *Islands*, London: Vintage. (Translated by Brink, A.P.)
- Sleigh, D. (2004), *Islands*, Orlando: Harcourt. (American Edition.)
- Slemon, S. (2006), 'Unsettling the Empire: Resistance theory for the Second World', in: Ashcroft, Griffiths and Tiffin (eds.), *The Empire Writes Back. Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*, London: Routledge, 30-41.
- Smith, F. (2004), 'Sleigh met Tolstoi vergelyk', *Beeld*, 20 August 2004.
- Snowden, F. M. (1991), *Before Color Prejudice. The Ancient View of Blacks*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Spivak, G.C. (1988), 'Can the subaltern speak?', in: Nelson, C., and Grossberg, L. (eds.), *Marxism and the Interpretation of Culture*, Basingstoke: Macmillan Education, 271–313.
- Stagl, J. (1980), 'Die Apodemik oder "Reisekunst" als Methodik der Sozialforschung vom Humanismus bis zur Aufklärung', in: Rassem, M., and Stagl, J. (eds.), *Statistik und Staatsbeschreibung in der Neuzeit*, Paderborn: Schöningh.
- Stagl, J. (1983), *Apodemiken. Eine räsionierte Bibliographie der reisetheoretischen Literatur des 16., 17. u. 18. Jahrhunderts*, Paderborn: Schöningh.
- Stagl, J. (1995), *A History of Curiosity. The Theory of Travel 1550-1800*, Chur: Harwood Academic Publishers.
- Steel, C. (2013), *The Cambridge Companion to Cicero*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Steinmair, D. (2004), 'Fok voor die wind — Dan Sleigh trotseer ons paneel', www.linnet.co.za. Retrieved 20 March 2018.
- Sterck, J.F.M. et alii (eds.) (1929), *De werken van Vondel. Derde deel 1627-1640*, Amsterdam: De Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur.
- Stewart, J. (1989), *African States and Rulers*, Jefferson: McFarland & Company, Inc.).
- Sutton, E.W., and Rackham, H. (1942), *Cicero, On the Orator: Books 1-2*, Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Syme, R. (1988), 'The Date of Justin and the Discovery of Trogus', *Historia*, 37, 358-371.
- Szaly, M. (1983), *Ethnologie und Geschichte. Zur Grundlegung einer ethnologischen Geschichtsschreibung mit Beispielen aus der Geschichte der Khoisan in Südafrika*, Berlin: Reimer.
- Terblanche, E. (2017), *Skrywersalbum: Dan Sleigh (1938-)*, on <http://www.litnet.co.za/dan-sleigh-1938/>. Retrieved 20 March 2018
- Terry, E. (1616, reprinted 1777), *Voyage to East India [...]*, London.
- Teuffel, W.S. (1873), *Geschichte der Römischen Literatur*, Leipzig: Teubner.
- Te Winkel, J. (1922-1927), *De ontwikkelingsgang der Nederlandsche letterkunde*, Haarlem: F. Bohn.
- Theal, G.M. (ed.) (1896-1911), *Belangrijke historische documenten verzameld in de Kaap Kolonie en elders*, Cape Town: Van de Sandt de Villiers.
- Theal, G.M. (ed.) (1897), *Records of the Cape Colony*, London: S. Sonnenschein.
- Theal, G.M. (ed.) (1907), *History and Ethnography of Africa South of the Zambesi, from the Settlement of the Portuguese at Sofala in September 1505 to the Conquest of the Cape Colony by the British in September 1795*, London: S. Sonnenschein. 2 volumes.
- Thomas L. Gravell Watermark Archive: www.gravell.org. Accessed 20 January 2020.

- Tokoo, T. (2002), *The Bodleian Shelley Manuscripts, Volume XXIII. A Catalogue and Index of the Shelley Manuscripts in the Bodleian Library and a General Index to the Facsimile Edition of the Bodleian Shelley Manuscripts, Volumes I-XXII*, New York and London: Routledge.
- Uebel, M. (2005), *Ecstatic Transformation. On the Uses of Alterity in the Middle Ages*, New York: Palgrave Macmillan.
- Valentyn, F. (1724-1726), *Oud en Nieuw Oost-Indiën [...]*, Dordrecht/Amsterdam. Cited from Raidt, E.H., and Raven-Hart, R. (1973), *François Valentijn, Beschryvinge van de Kaap der Goede Hoop. Deel II*, Van Riebeeck Society Series, Cape Town: The Van Riebeeck Society.
- Van Coller, H.P. (2002), 'Eilande g'n dorre geskiedenis. Sleigh verloor nooit greep op sy stof of vertelling nie', *Volksblad*, 19 August 2002.
- Van Coller, H.P. (2012), 'The beginnings of Afrikaans literature', in: Attridge, D. and Attwell, D. (eds.), *The Cambridge History of South African Literature*, Cambridge: Cambridge University Press, 262-286.
- Van den Boogart, E. (1982), 'Colour prejudice and the yardstick of civility: The Initial Dutch confrontation with black Africans, 1590-1635', in: Ross, R. (ed.), *Racism and Colonialism*, Dordrecht: Kluwer 33-54.
- Van der Chijs, J.A. (ed.) (1885), *Nederlandsch Indisch plakaatboek*, The Hague: Martinus Nijhoff, 604-605.
- Van Mandelslo, J.A. (1639), *Gedenkwaardige [...] Reyse [...]*, Amsterdam. Used in the 1658 Leiden reprint.
- Van Mierlo, J. (1939-1951), *Geschiedenis van de letterkunde der Nederlanden*, 's-Hertogenbosch: Malmberg, and Brussel: Teulings. 7 volumes.
- Van Oordt, J.W.G. (ed.) (transl.) (1886), 'Elegans et accurata [...] (Translation of Grevenbroeck's letter)', in: *Zuid-Afrikaansch tijdschrift*, January and February issues. Reprinted by Godée Molsbergen, E.C. (ed.) (1932).
- Van Stekelenburg, A.V. (2001), 'Een intellectueel in de vroege Kaapkolonie. De nalatenschap van Jan Willen van Grevenbroeck (1644-1726)', *Tydskrif vir Nederlands en Afrikaans*, 15, 3-34.
- Van Stekelenburg, A.V. (2003), 'The Cape in Latin and Latin in the Cape in the 17th and 18th Centuries', *Akroterion. Tydskrif vir die Klassieke in Suid-Afrika*, 48, 89-109. Posthumously.
- Van Wyk Smith, M. (1990), 'Review: White Writing', *English in Africa*, 17.2, 91-103.
- Van Wyk Smith, M. (1992), "'The Most Wretched of the Human Race". The Iconography of the Khoikhoi (Hottentots)', in: *History and Anthropology*, 5.3-4, 285-330.
- Van Wyk Smith, M. (2009), *The First Ethiopians. The Image of African and Africans in the Early Mediterranean World*, Johannesburg: Wits University Press.
- Van Zyl, D. (2003), 'Perspektiewe op die "ander" in *Pieterrella van die Kaap* deur Dalene Matthee en *Eilande* deur Dan Sleigh', *Stilet*, XV.2, 53-67.
- Velho, A. (reprinted 1861, 1948), *Vasco da Gama, Roteiro (Diario di Viagem)*, Lisbon: Oporto.
- Vergil, *Eclogues; Georgics; Aeneid I-VI*. See Rushton Fairclough (1999).
- Veyne, P. (1993), 'Humanitas: Romans and Non-Romans', in: Giardina, A., *The Romans*, Chicago: University of Chicago Press, 342-369.
- Viljoen, L. (1996), 'Postkolonialisme en die Afrikaanse letterkunde: 'n verkenning van die rol van enkele gemarginaliseerde diskoerse', *Tydskrif vir Nederlands en Afrikaans*, 3.2, 158-175.
- Viljoen, L. (2002), 'Vroeë Kaap meesterlik verbeeld. Leser herken hom in die "bloedige geboorte"', *Die Burger*, 20 May 2002.
- Voorn, H. (1960), *De Papiermolens in de provincie Noord-Holland*, Haarlem: De Papierwereld.
- Voorn, H. (1973), *De Papiermolens in de provincie Zuid-Holland: alsmede in Zeeland, Utrecht, Noord-Brabant, Groningen, Friesland, Drenthe*, Wormerveer: Meijer.
- Voorn, H. (1985), *De Papiermolens in de provincie Gelderland, alsmede in Overijssel en Limburg*, Haarlem: Vereniging van Nederlandse Papier- en Kartonfabrikanten.
- Wheeler, A.L. (ed.) (transl.) (1988), *Ovid, Tristia. Ex Ponto*, Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- White, H. (1978), 'The Historical Text as Literary Artefact', in: Canary, R.H., and Kozicki, H. (eds.), *The Writing of History: Literary Form and Historical Understanding*, Madison: University of Wisconsin Press, 41-62.

- White, H. (2005), 'Introduction: Historical Fiction, Fictional History, and Historical Reality', *Rethinking History*, 9.2/3, 147-157.
- Williams, R. (1976), *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*, New York: Oxford University Press.
- Williams, G.D. (1994), *Banished Voices: Readings in Ovid's Exile Poetry*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Wurffbain, J.S. (1686), *Vierzehen Jährige [...]*, Salzbach.
- Yardley, J.C. (1981), 'Ponticus' Inspiration: Propertius 1.9.15', *The American Journal of Philology*, 102.3, 322-325.
- Zandvliet, K. (1998), *Mapping for money: maps, plans and topographic paintings and their role in Dutch overseas expansion during the 16th and 17th centuries*, Amsterdam: Bataafsche Leeuw.

This page intentionally left blank.

Summary

Shifting Frameworks for Understanding Otherness

**The Cape Khoi in pre-1652 European Travelogues,
an Early Modern Latin Letter,
and the South African Novel *Eilande* (2002)**

In this thesis I examine the framing and reframing of the native inhabitants of the Cape peninsula and its hinterlands in what is now South Africa. An important aim is to make apparent that the formation of knowledge about these peoples, whom I refer to as the Khoi, is a matter of framing and not of discovering ‘facts’. Factual knowledge is surrounded by a host of interpretive frameworks or worldviews that generate meaning. I use the term ‘framing’ rather than ‘contextualising’ or ‘representing’. The expression has several advantages, as outlined in Jonathan Culler’s *Framing the Sign* (1988):

[The term] reminds us that framing is something we do; it hints of the frame-up (‘falsifying evidence beforehand in order to make someone appear guilty’), a major use of context; and it eludes the incipient positivism of ‘context’ by alluding to the semiotic function of framing in art, where the frame is determining, setting off the object or event as art, and yet the frame itself may be nothing tangible, pure articulation.¹

Accordingly, I examine what the dominant frames for interpreting the Khoi looked like – what aspects of the Khoi and their way of life these frames highlighted – and what image of the Khoi they created against the background of European intellectual history and South Africa’s ongoing renegotiation of its past.

I organise my discussion around two significant years in South Africa’s (literary) history. 1652 and 1994 are two major hinges in the nation’s interpretation of the present in light of the past, and the past in light of the present. 1652 marks the first permanent settlement of Europeans at the Cape, the VOC refreshment station under the command of the Dutchman Jan van Riebeeck. This has been the traditional starting point for much South African (literary) history. 1994 saw South Africa’s first democratic elections, marking the formal end of apartheid and prompting a host of reframings of the 1652 events and of South

¹ Culler (1988, ix).

African history at large. In these reframings – for the first time in the country’s history – all its peoples could freely have their voices and perspectives heard alongside each other.

I follow Culler in breaking with the usual hierarchical relation between ‘real situations or events and imagined ones’.² Studying framing through narrative is to treat both fiction and non-fiction as ‘models that enable us to make sense of the world’.³ Accordingly, I illustrate the changing ways in which the Khoi have been framed through a comparative close-reading of pre-1652 European travel accounts, a letter in Latin about the Khoi written by a retired clerk from the Dutch colonial administration in 1695, and Dan Sleigh’s 2002 Afrikaans novel *Eilande*. In Chapter 1, my focus is on outlining the frameworks within which the native Cape people were appreciated by the first Europeans to encounter them. I start with the first attested European rounding of the Cape of Good Hope by the Portuguese explorer Bartolomeu Dias (1488), and finish with the first permanent (Dutch) settlement at the Cape under Jan van Riebeeck (1652). If Dutch texts from the period 1652-1925 are already an understudied part of South African literary history, pre-Van Riebeeck texts have hardly been studied at all, let alone in relation to a broader cultural environment. Looking at an extra 164 years’ worth of European texts about the Khoi significantly extends the national canon of South Africa and demarginalises a previously unprivileged and under-represented people. Finally, reading these texts with a focus on the contemporary frameworks used in them contributes to both South African and European cultural history.

In the travel accounts, I trace the gradual development of dominant ethnographic criteria about the Khoi in travelogues, diaries, VOC logs, and archives. I show that European discourse about the Khoi was never singular or stable but always in flux, although by 1652 particular Christian parameters had developed within which Khoi customs were predominantly described as a negation of European ones, and thus deemed uncivilised. The use of the term ‘Hottentot’ to refer to the Khoi reflects this pejorative stance and the increasingly one-dimensional image of the Khoi Europeans disseminated. Interpretations of the Khoi as living in a state of positive primitivism were far less common, as were invocations of cultural relativism. Moreover, my findings emphasise how neither positive nor negative primitivism put the ethnographic and Christian frameworks of appreciation into question. I thus agree with J.M. Coetzee that the early modern European image of the

² Culler (1988, 209).

³ Culler (1988, 210).

Cape was built around a body of exclusively white writing, bound by an evident ideological bias, which in his book *White Writing. On the Culture of Letters in South Africa* (1988) he calls the 'echo chamber of the discourse of the Cape'. The reiteration of stock images as fixed knowledge by Europeans in early modern times meant that knowledge about the Khoi did not actually advance as the question as to why the Khoi should rank below the civil, Christian state was never asked.

There were few Europeans who challenged the prevailing image of the Khoi or the frameworks on which this image was based, but, as I argue in Chapters 2 and 3, the Dutchman Jan Willem van Grevenbroek (1644 – circa 1725) was one. He produced one of the most extensive descriptions of the Cape's native people of his time: *Elegans & accurata gentis Africanae, circa Promontorium Capitis Bonae Spei, vulgo Hottentotten nuncupatae, descriptio epistolaris*, 'An elegant and accurate description in letter form about the African people commonly called Hottentots, who inhabit the Cape of Good Hope'. The letter survives in a single manuscript copy, kept at the National Library of South Africa.

My central argument is that Grevenbroek's text embodies a key transition in the framing of the Khoi that reflects the beginnings of a radical epistemological shift in the European history of thought. Grevenbroek, secretary of the Dutch East India Company at the Cape from 1684 to 1694, acknowledges a gap between the dominant European image of the Khoi and his own observations of them. Rather than denying the Khoi their humanity on the basis of ostensible differences with early modern European customs, Grevenbroek reframes the Khoi, critically reflecting on the way knowledge, including knowledge about the Khoi, is acquired. I show how Grevenbroek's letter uses a Christian worldview, intertextualities with Greek and Roman literature, and contemporary ethnographic criteria to reposition the Khoi in a move that I consider to be part of a major European epistemological shift that defines the transition from the Middle Ages to the Renaissance. In his book *New Worlds, Ancient Texts. The Power of Tradition and the Shock of Discovery* (1992), Anthony Grafton coins the term 'Revolution of Knowledge' to refer to this transition from a world that was imagined on the basis of the (European) library to one that was coloured in also in accordance with empirical observation, newly regarded as a trusted source of knowledge. Grevenbroek presents a unique voice in Cape history that positions the Khoi at the heart of one of Europe's major historical intellectual crises. At the same time, he does not question the ancient and Christian frameworks he invokes. I maintain,

therefore, that he is a child of his time, presenting an early stage in the Revolution of Knowledge. It is Grevenbroek's distinctive concern with the Khoi that imparts on his letter a compelling importance in South Africa's ongoing renegotiation of its past and in the context of European intellectual history, legitimating his position at the centre of this thesis.

In Chapter 4, I compare the image that Grevenbroek paints of the Khoi in his letter with the way in which individual historical Khoi characters, and Grevenbroek himself, are portrayed in the Afrikaans novel *Eilande* (2002) by the South African novelist and historian Dan Sleigh (Geelbekfontein, 1938), translated as *Islands* (2004). *Eilande* portrays Grevenbroek, its narrator, as writing a history about the 50 years since the arrival of Van Riebeeck at the Cape. Focalising his account through seven historical characters in seven chapters, Grevenbroek aims to rescue voices forgotten by history, including those of himself and the Khoi. I argue that the novel renegotiates the past, and past portrayals of the past, by reframing Grevenbroek and individual Khoi characters through the lens of South Africa's contemporary postcolonial circumstance.

In *Eilande*, Grevenbroek's concern with the Khoi is not portrayed as driven by ancient or Christian frameworks, as in the historical letter. Using Spivak's seminal article 'Can the Subaltern Speak?' (1988) on the representation of 'the Other', I argue that, in the novel, Grevenbroek is instead concerned with the unequal degree to which various voices have been preserved in the historical archive, and the difficulty, if not impossibility, of allowing unpreserved voices to speak without speaking for them. I contend, then, that the novel's use of Grevenbroek as its narrator does not set out to confirm what Spivak has called 'the epistemic violence of imperialism', but allows *Eilande* to highlight how the Dutch administration disadvantaged the Cape's native inhabitants in a variety of ways, and how its policies led to a biased image of the Khoi being passed down in the VOC archives.

Using Homi Bhabha's theory about colonial mimicry in 'Of Mimicry and Man: The Ambivalence of Colonial Discourse' (1984) and Monika Fludernik's theory about stereotyping elaborated in 'Cross-Mirrorings of Alterity' (1999), I argue, moreover, that *Eilande* shows the colonial divide between settler and colonised to ultimately be untenable. I explore how in the novel a process called 'Andersmaak' (remaking) portrays two prominent historical Khoi characters, Autshumao (Herrie) and Krotoa (Eva), as being moved by the colonial circumstance to appropriate particular aspects of the Dutch coloniser's identity in an attempt to improve settler-native relations and to integrate into settler

society, respectively. Yet, as 'Andersmaak' cannot resolve the colonial divide, I explore how *Eilande* pursues what Bhabha has called 'the ambivalence of colonial discourse', exposing the unsustainability of a colonial society.

The pre-Van Riebeeck travelogues and Grevenbroek's voice as it appears in both his historical letter and *Eilande* underline that the Khoi were/are spoken about and thus framed from a European perspective. Highlighting this process of framing and its changing underpinnings adds to our understanding of European intellectual history, and is particularly salient in the context of South Africa's continued renegotiation of its past after the end of apartheid.

This page intentionally left blank.

Samenvatting

Verschuivende denkkaders voor een begrip van andersheid

**De Kaapse Khoi in Europese reisverslagen van voor 1652,
een vroegmoderne Latijnse brief,
en de Zuid-Afrikaanse roman *Eilande* (2002)**

In dit proefschrift onderzoek ik het *framen* en her-*framen* van de oorspronkelijke bewoners van het Kaapse schiereiland en zijn achterland, in het tegenwoordige Zuid-Afrika. Een belangrijke doel is om duidelijk te maken dat het genereren van kennis over deze volkeren, die ik gezamenlijk aanduid als de Khoi, een kwestie is van *framen*, en niet van het ontdekken van ‘feiten’. Feitelijke kennis wordt omkaderd door uiteenlopende interpretatieve raamwerken en wereldbeelden, die betekenis genereren. Ik verkies de term *framen* boven ‘contextualiseren’ of ‘representeren’. Zoals Jonathan Culler uiteenzet in *Framing the Sign* (1988), brengt deze uitdrukking bepaalde voordelen met zich mee:

[De term] herinnert ons eraan dat *framen* iets is dat we doen; het zinspeelt op een complot [*frame-up*] (‘bewijsmateriaal bewust zo voorstellen, dat iemand schuldig lijkt’), een belangrijk gebruik van context; en het gaat een beginnend positivisme van ‘context’ uit de weg doordat het verwijst naar de semiotische functie van kadreren in kunst, waarbij het kader [*frame*] bepalend is, en het object of de gebeurtenis neerzet als kunst, terwijl het kader op zichzelf niets tastbaars hoeft te zijn, maar pure articulatie.¹

Derhalve onderzoek ik hoe de heersende *frames* (denkkaders) voor het interpreteren van de Khoi eruit zagen – welke aspecten van de Khoi en hun levenswijze deze *frames* benadrukten – en welke beeld van de Khoi ze creëerden tegen de achtergrond van de Europese intellectuele geschiedenis en Zuid-Afrika’s voortdurende herwaardering van het verleden.

Ik zet mijn bespreking op rond twee belangrijke jaartallen uit de Zuid-Afrikaanse (literaire) geschiedenis. 1652 en 1994 zijn twee veelzeggende scharnierpunten voor Zuid-Afrika’s interpretatie van het heden in het licht van het verleden, en van het verleden in het licht van het heden. 1652 markeert de eerste permanente vestiging van Europeanen aan de Kaap: het verversingsstation onder leiding van de Hollander Jan van Riebeeck. Dit vormt het traditionele startpunt van veel Zuid-Afrikaanse (literaire) geschiedschrijving. 1994 is het jaar van Zuid-Afrika’s eerste democratische verkiezingen, wat het formele einde van apartheid

¹ Culler (1988, ix), alle vertalingen TM.

betekende en velerlei her-*framings* teweegbracht van de gebeurtenissen van 1652, en van Zuid-Afrikaanse geschiedenis in het algemeen. Voor het eerst in de Zuid-Afrikaanse geschiedenis konden alle bevolkingsgroepen vrijelijk en naast elkaar hun stem en perspectief op het verleden laten horen.

Ik volg Cullers breuk met de hiërarchische verhouding tussen 'waargebeurde situaties of gebeurtenissen en fictieve'.² In mijn onderzoek naar *framing* op basis van verhalende teksten beschouw ik zowel fictie als non-fictie als 'modellen die ons helpen een begrip van de wereld te vormen'.³ Ik illustreer veranderingen in de manier waarop de Khoi zijn *ge-framed* dan ook middels vergelijkende close-readings van verslagen van Europese reizigers van vóór 1652, een brief in het Latijn over de Khoi, geschreven door een gepensioneerde secretaris van de Hollandse koloniale administratie in 1695, en de Afrikaanstalige roman *Eilande* (2002) van Dan Sleigh. In hoofdstuk 1 leg ik mij toe op het schetsen van de raamwerken waarbinnen de Kaapse inboorlingen beschouwd werden door de eerste Europeanen die hen ontmoetten. Ik begin met de vroegstbekende Europese ronding van de Kaap de Goede Hoop, door de Europese ontdekkingsreiziger Bartolomeu Dias (1488), en eindig met de eerste permanente (Hollandse) vestiging aan de Kaap onder Jan van Riebeeck (1652). Als Nederlandstalige teksten uit de periode 1652-1925 al een onderbelicht deel van de Zuid-Afrikaanse literatuurgeschiedenis vormen, zijn teksten van vóór Van Riebeeck helemaal zelden bestudeerd, allerm minst binnen een breder cultureel kader. Mijn beschouwing van 164 jaar aan Europese teksten over de Khoi vormt zo een aanzienlijke uitbreiding van de nationale canon van Zuid-Afrika, en de-marginaliseert een historisch minder bevoorrechte en ondergemiddeld vertegenwoordigde bevolkingsgroep. Tot slot draagt mijn onderzoek naar deze teksten vanuit een focus op de historische raamwerken die eraan ten grondslag liggen, bij aan zowel de Zuid-Afrikaanse als de Europese culturele geschiedenis.

Wat betreft de reisverslagen volg ik de geleidelijke ontwikkeling van heersende etnografische criteria voor de Khoi zoals die voorkomen in rapporten, dagboeken, VOC-logboeken, en archieven. Ik toon aan dat het Europese discours over de Khoi nooit enkelvoudig of stabiel was maar altijd in beweging, hoewel er tegen 1652 wel bepaalde Christelijke parameters waren gevormd volgens welke de gewoonten en tradities van de

² Culler (1988, 209).

³ Culler (1988, 210).

Khoi eerst en vooral beschreven werden als een loochening van die van de Europeanen – en daarmee gezien werden als onbeschaafd. Het gebruik van de term ‘Hottentot’ als aanduiding voor de Khoi weerspiegelt deze kleinerende houding en het in toenemende mate eenzijdige beeld dat Europeanen verspreidden over de Khoi. Interpretaties waarin de Khoi gezien werden als verkerend in een staat van positief primitivisme waren aanzienlijk minder gangbaar, evenals het aanwenden van ideeën over cultureel relativisme. Mijn bevindingen benadrukken bovendien hoe noch positief primitivisme, noch negatief primitivisme, kanttekeningen plaatste bij de etnografische en Christelijke raamwerken waarbinnen de Khoi geïnterpreteerd en beoordeeld werden. Ik deel zodoende de visie van J.M. Coetzee dat het vroegmoderne Europese beeld van de Kaap gestalte kreeg rond een corpus teksten van uitsluitend blanke schrijvers, gekenmerkt door duidelijke ideologische vooroordelen. Dit corpus omschrijft hij in zijn boek *White Writing. On the Culture of Letters in South Africa* (1988) als ‘de echokamer van het discours over de Kaap’. De vroegmoderne Europese herhaling van cliché-beelden als waren ze vaststaande kennis betekende dat er in feite geen voortschrijdend inzicht aangaande de Khoi was, aangezien de vraag nooit gesteld werd waarom zij als minderwaardig golden aan de beschaafde, Christelijke staat.

Één van de weinige Europeanen die het heersende beeld van de Khoi en de raamwerken waarop dit was gebaseerd kritisch bevroegen, was, zoals ik in hoofdstuk 2 en 3 aantoon, de Hollander Jan Willem van Grevenbroek (1644 – ca. 1725). Hij schreef een van de meest uitgebreide beschrijvingen van de oorspronkelijke bevolking van de Kaap van zijn tijd: *Elegans & accurata gentis Africanae, circa Promontorium Capitis Bonae Spei, vulgo Hottentotten nuncupatae, descriptio epistolaris*, ‘Een fijnzinnige en accurate beschrijving in briefvorm van het Afrikaanse volk, gewoonlijk Hottentotten genoemd, dat het Kaapse schiereiland bewoont’. De brief is enkel overgeleverd in de vorm van een handgeschreven kopie die bewaard wordt in de Nationale Bibliotheek van Zuid-Afrika.

Mijn overkoepelende argument is dat Grevenbroeks geschrift een belangrijke overgang markeert in het *framen* van de Khoi die het begin reflecteert van een radicale kentheoretische verschuiving in de Europese geschiedenis van het denken. Grevenbroek, van 1684 tot 1694 secretaris van de Verenigde Oost-Indische Compagnie aan de Kaap, onderkent dat er een kloof bestaat tussen het dominante Europese beeld van de Khoi en zijn eigen waarnemingen van hen. Liever dan de Khoi hun menselijkheid ontzeggen op basis van ogenschijnlijke verschillen met vroegmoderne Europese gewoontes en tradities,

herwaardeert hij de Khoi in een proces van kritische bespiegeling op de manier waarop kennis, inclusief kennis over de Khoi, verzameld wordt. Ik toon aan hoe in Grevenbroeks brief – op basis van een Christelijk wereldbeeld, intertekstuele verbanden met oud-Griekse en Romeinse literatuur, en vroegmoderne etnografische maatstaven – de Khoi worden hergewaardeerd op een manier die ik interpreteer als een onderdeel van een belangrijke Europese kentheoretische verschuiving die de overgang van Middeleeuwen naar Renaissance kenmerkt. In zijn boek *New Worlds, Ancient Texts. The Power of Tradition and the Shock of Discover* (1992) munt Anthony Grafton de term ‘kennisrevolutie’ als aanduiding voor deze overgang van een wereld die werd voorgesteld op basis van de (Europese) bibliotheek naar een wereld die daarnaast ingekleurd kon worden op basis van proefondervindelijke waarneming, vanaf nu beschouwd als betrouwbare bron van kennis. Grevenbroek laat een uniek geluid horen in de geschiedenis van de Kaap dat de Khoi in het hart van een van de belangwekkendste intellectuele crises uit de Europese geschiedenis plaatst. Tegelijkertijd plaatst Grevenbroek nog geen vraagtekens bij de Antieke en Christelijke raamwerken die hij aanwendt. Ik benadruk om die reden dat hij een kind van zijn tijd is, en zijn brief een voorbeeld van een vroeg stadium van de kennisrevolutie. Niettemin verleent Grevenbroeks onderscheidende aandacht voor de Khoi aan de brief een overtuigend belang in Zuid-Afrika’s voortdurende herwaardering van het verleden alsook in relatie tot de Europese intellectuele geschiedenis. Dit tezamen rechtvaardigt de centrale plaats van Grevenbroek in mijn onderzoek.

In hoofdstuk vier vergelijk ik het beeld dat Grevenbroek van de Khoi oproept in zijn brief met de manier waarop individuele historische Khoi-personen, en Grevenbroek zelf, voorgesteld worden in de Afrikaanstalige roman *Eilande* (2002) van de Zuid-Afrikaanse schrijver en geschiedkundige Dan Sleight (Geelbekfontein, 1938), vertaald in het Engels als *Islands* (2004). *Eilande* stelt Grevenbroek, die ook de verteller van de roman is, voor als de schrijver van een geschiedenis van de eerste 50 jaar aan de Kaap sinds de aankomst van Van Riebeeck. Zijn relaas focaliserend door zeven historische personages in evenveel hoofdstukken, stelt Grevenbroek zich ten doel om stemmen te redden die door de geschiedenis vergeten zijn, inclusief die van hemzelf en de Khoi. Ik verdedig de stelling dat de roman opnieuw betekenis toekent aan het verleden, en aan voorgaande voorstellingen van de geschiedenis, door Grevenbroek en individuele Khoi-personages te her-*framen* vanuit de hedendaagse postkoloniale omstandigheid van Zuid-Afrika.

Anders dan in de brief, wordt Grevenbroeks aandacht voor de Khoi in *Eilande* niet voorgesteld als gestuurd door Antieke of Christelijke raamwerken. Onder gebruikmaking van Spivaks baanbrekende artikel over de representatie van 'de Ander', 'Can the subaltern speak?' (1988), toon ik aan dat Grevenbroek in de roman in plaats daarvan zich toelegt op de ongelijke mate waarin uiteenlopende stemmen bewaard zijn in historische archieven, en met de moeilijkheid, zo niet onmogelijkheid, om niet-bewaarde stemmen te laten spreken, zonder voor ze te spreken. Ik stel zodoende dat het instrument Grevenbroek-als-verteller niet zozeer beschouwd moet worden als een bevestiging van wat Spivak 'the epistemic violence of imperialism' ('het kentheoretische geweld, eigen aan imperialisme') genoemd heeft, maar dat het *Eilande* juist laat benadrukken hoezeer het Hollandse bewind aan de Kaap de inheemse bevolking op velerlei manieren benadeeld heeft, en hoe het Hollandse beleid ertoe heeft geleid dat een eenzijdig, bevooroordeeld beeld van de Khoi in de VOC-archieven bewaard is gebleven.

Onder gebruikmaking van enerzijds Homi Bhabha's theorie over koloniale nabootsing zoals uiteengezet in 'Of Mimicry and Man: The Ambivalence of Colonial Discourse' (1984), en anderzijds Monika Fluderniks theorie over stereotypering zoals ontwikkeld in 'Cross-Mirrorings of Alterity' (1999), verdedig ik ten tweede dat *Eilande* het koloniale onderscheid tussen kolonist en gekoloniseerde als ten diepste onhoudbaar toont. Ik ga hiertoe in op het proces van 'Andersmaak' in de roman. Aangezet door de koloniale omstandigheid, worden twee vooraanstaande historische Khoi, Autshumao (Chief Harry) en Krotoa (Eva) verondersteld zich bepaalde kenmerken van de Hollands-koloniale identiteit eigen te maken in een ultieme poging om de verstandhouding tussen de kolonist en de oorspronkelijke bewoner te verbeteren, respectievelijk te integreren in de koloniale gemeenschap. Deze 'Andersmaak' blijkt echter niet het koloniale onderscheid tussen kolonist en gekoloniseerde te kunnen oplossen of wegnemen. Onder verwijzing naar wat Bhabha 'de tweeslachtigheid van het koloniale discours' genoemd heeft, breng ik in kaart hoe *Eilande* de onhoudbaarheid van een koloniale samenleving blootlegt.

De pre-Van Riebeeck reisverslagen en Grevenbroeks stem zoals die voorkomt in zowel zijn historische brief als in *Eilande* onderstrepen dat de Khoi besproken werden/worden – en daarmee *ge-framed* zijn – vanuit een Europees standpunt. Aandacht voor dit proces van *framen* en de veranderende grondslagen ervan draagt bij aan ons begrip

van de Europese intellectuele geschiedenis, en is met name veelzeggend in het licht van Zuid-Afrika's voortdurende herwaardering van het verleden, sinds het einde van apartheid.